

KPC Groep

Verstand van leren
Gevoel voor mensen

Beurs beter begeleiden, Nieuwegein , 20 april 2010

Goed gedrag!?

Machiel van de Laar

Mag ik u meenemen?

mits u zich Goed Gedraagt!

- Hoe kijken wij naar gedragsproblemen in het onderwijs?
- Wat doen we er mee/aan?
- Waar is behoefte aan en van wie?
- Wat wordt er van het onderwijs verwacht?
- Welke mogelijkheden en aanpakken liggen klaar om ingezet te worden?
- Met wie en voor wie gaan we dat doen?

Maar nu eerst...een liedje!

KPC Groep

Dyscalculie-lied

3 maal 3 is ...Ehhhh ...6?

...7? ...33? ...9? ...12?

Ieder zingt z'n eigen lied

Als ik dit niet tellen kan

Dan zing ik lekker niet

Autisme-lied

Drie maal drie is negen

Ik zing hier mijn eigen lied

Zing ik dan door alles heen

Dan merk ik dat toch niet

ADHD-lied

DRIE MAAL DRIE IS

NEEEEEEGEEEEEEEN!!!

*IEDER SCHREEUWT ZIJN EIGEN
LIED!!!*

*IK ZING DIT LIED WEL HONDERD
KEER!!!*

WANT STOPPEN KAN IK NIET!!!

Dyslexie-lied

*Dire maa dire si ngeen
leedr zgnit z', egein leid
Deir mala die ris neeng
Ki sanp dti leidej niet!*

ODD-lied

Drie maal drie is zeven

Ik vind dit een heel stom lied

Als je wilt dat ik dit zing

Dan zing ik dat dus niet!

ADD-lied

Drie maal dr...hé, een vogel!

*Zingen? ... Oh ja. Drie maal drie is
negen*

Ieder ... mooi weer buiten zeg!

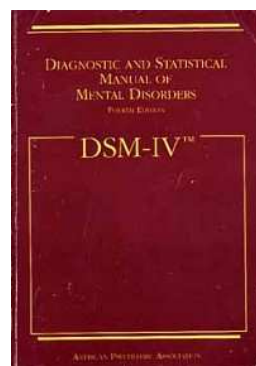
Wat? Oh ja, ieder zing z'n eigen lied

Drie maal ...Ehhhh ...

Wat deed ik hier ook alweer???

Stoornissen of storend gedrag?

Een nieuwe kinderziekte in de maak

- Berichten met de tag 'DSM-V'

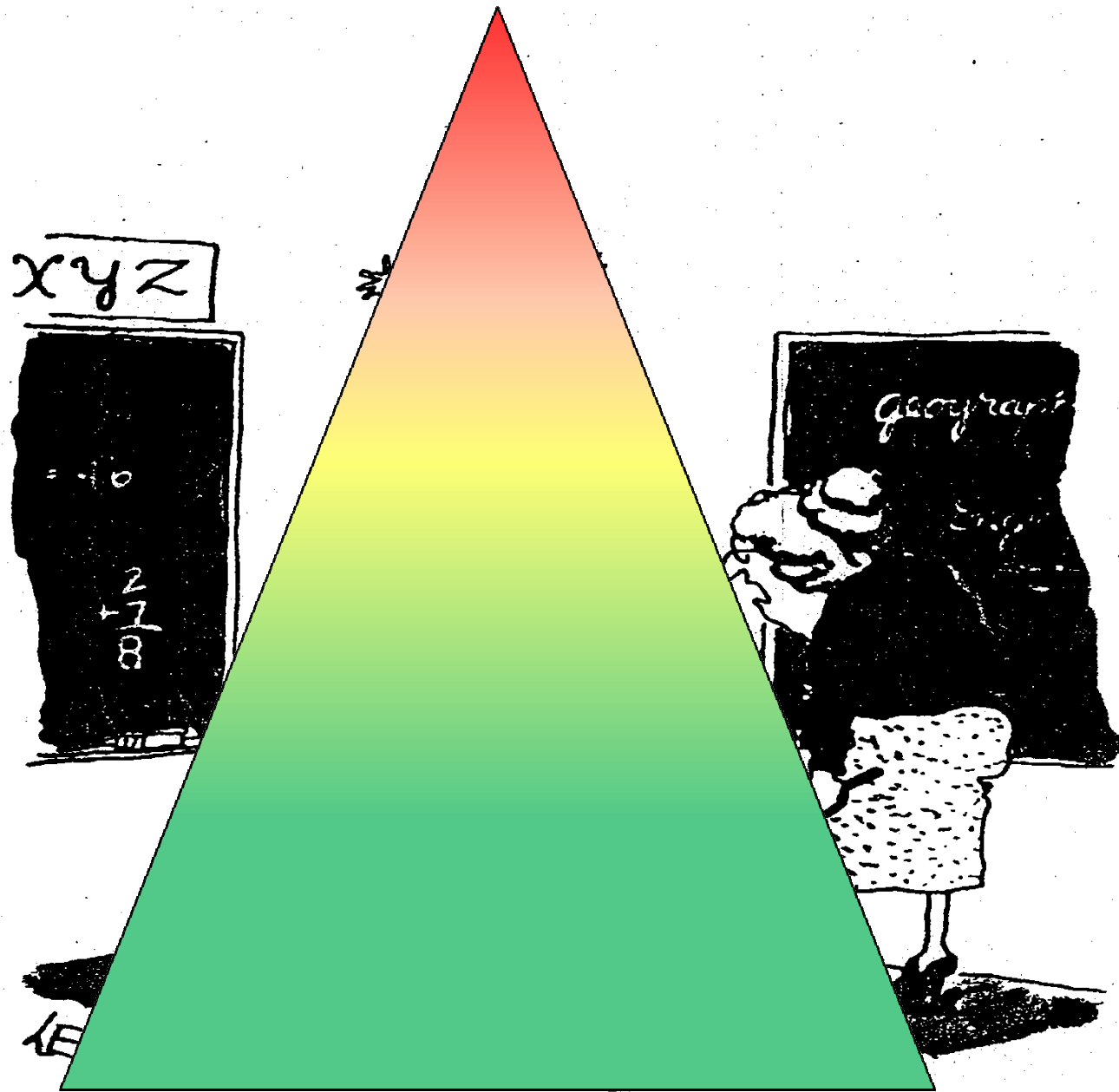

Er is een nieuwe kinderziekte in de maak: **'Temperament-disregulatie met disforie'**.

De aandoening staat nog niet in het oude handboek met psychiatrische diagnoses, DSM-IV, maar wel in de voorlopige versie van het nieuwe handboek, schrijft de wetenschapsredactie. Kinderen die minstens driemaal per week buitenproportioneel fel reageren op 'gewone stressoren' hebben de aandoening. Tussen de uitbarstingen door zijn de kinderen prikkelbaar, of boos, of somber. TDD (er is al een afkorting) staat onder de Mood Disorders.

Bron: NRC Next Blog 12-2-'10

"This is the worst class I've ever had."

ENKELE	SOMMIGE	ALLE
<ul style="list-style-type: none"> • Intensieve steun bij het leren • Gedragsfunctieanalyse • Individuele gedragsmanagementplannen • Medewerking en training ouders • Alternatieven voor schorsing en van school sturen 	<ul style="list-style-type: none"> • Intensief onderwijs in en ondersteuning van sociale vaardigheden • Programma's om zelfmanagement te leren • Mentorenbegeleiding • Meer steun bij het leren • Alternatieven voor schorsing 	<ul style="list-style-type: none"> • Effectieve steun bij het leren • Onderwijs in sociale vaardigheden • Effectief gedragsregels handhaven in de klas • Onderwijs in goed gedrag op school • Actief toezicht houden • Ondersteuning voor alle leerlingen • Duidelijk en eerlijk de gedragsregels handhaven • Besluitvorming op basis van feiten, bijgehouden in database

“Handel & Hoop”

Veel vragen ...

- Hoe kan het onderwijs aan leerlingen met gedragsproblemen verbeterd worden?
- Behoefte aan onderzoek en evidence-based interventies: wat werkt en wat niet?
- Ontwikkelingen Passend Onderwijs; wat komt er af op het bao, sbo, (v)so en vo?

Gedrag

- Gedragsproblemen vs problematisch gedrag
- Individueel vs groeps-/klassengedrag

Gedrag en gedragsproblemen

In onderwijs is goed gedrag:

- Je aan regels houden
- Actief meedoen aan activiteiten
- Inzet, motivatie en volharding tonen

- Basaal is zelfregulatie: het kunnen hanteren en sturen van aandacht, emoties en gedrag.

Vroeger ...

Dan zul je het er zelf
wel naar gemaakt
hebben, zoon!

KPC Groep

Tegenwoordig ...

Nou, die juf snapt er ook helemaal niks van, hè mannetje?

KPC Groep

FOKKE & SUKKE

HEBBEN EEN STEVIG TIENMINUTENGESPREK

JA, SCHRIJF MAAR
OP, 100 KEER!

"IK MOET RACHELLO
HARDER AANPAKKEN"

RGVT

www.foksuk.nl

KPC Groep

Onderwijsraad (adviesrapport 15-2-2010)

- Sterk onderwijs door een professioneel lerarenteam
- Duidelijk gestructureerde school met heldere regels
- Voldoend aandacht en ruimte voor persoonlijke relaties tussen leraren leerlingen
- Basiszorgaanbod bestaande uit een helder pedagogische-didactische structuur waarin
- Gewenst gedrag wordt vastgesteld, geoefend en beloond en ongewenst gedrag wordt genegeerd en zo nodig bestraft

Kees van der Wolf (UvA)

- De leraar moet allereerst goed lesgeven
- Door reflectie kennis en intuïtie in hoofd van de leraar bij elkaar krijgen
- Elke leraar heeft een onbewuste theorie (verborgen constructen): sommige leerlingen vind je nu eenmaal leuker dan anderen.

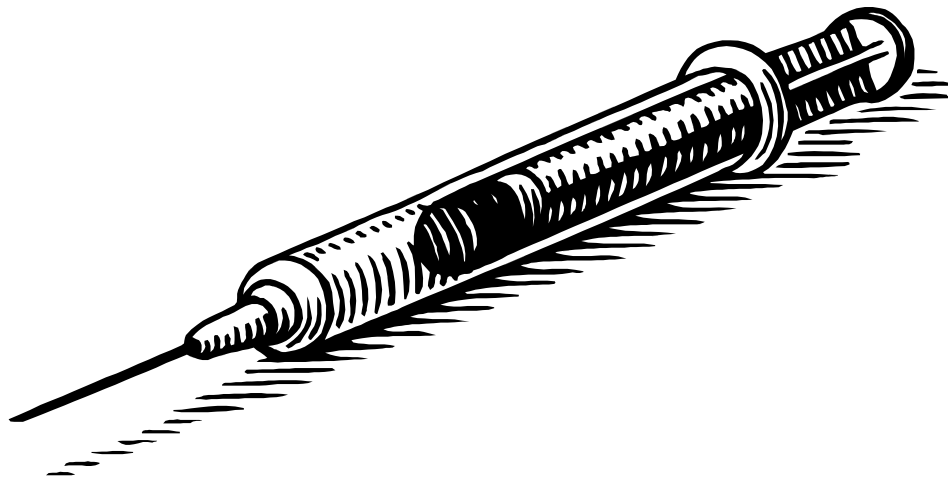
Zorgethos: waar hebben we het over?

- zorgleerlingen
- risicoleerlingen
- kwetsbare leerlingen
- overbelaste leerlingen

Dominantie van ziektemodel

medisch model:

psychologie geïnspireerd
door geneeskunde

negatieve taal:

psychologie heeft vooral
negatieve termen
toegevoegd aan de taal

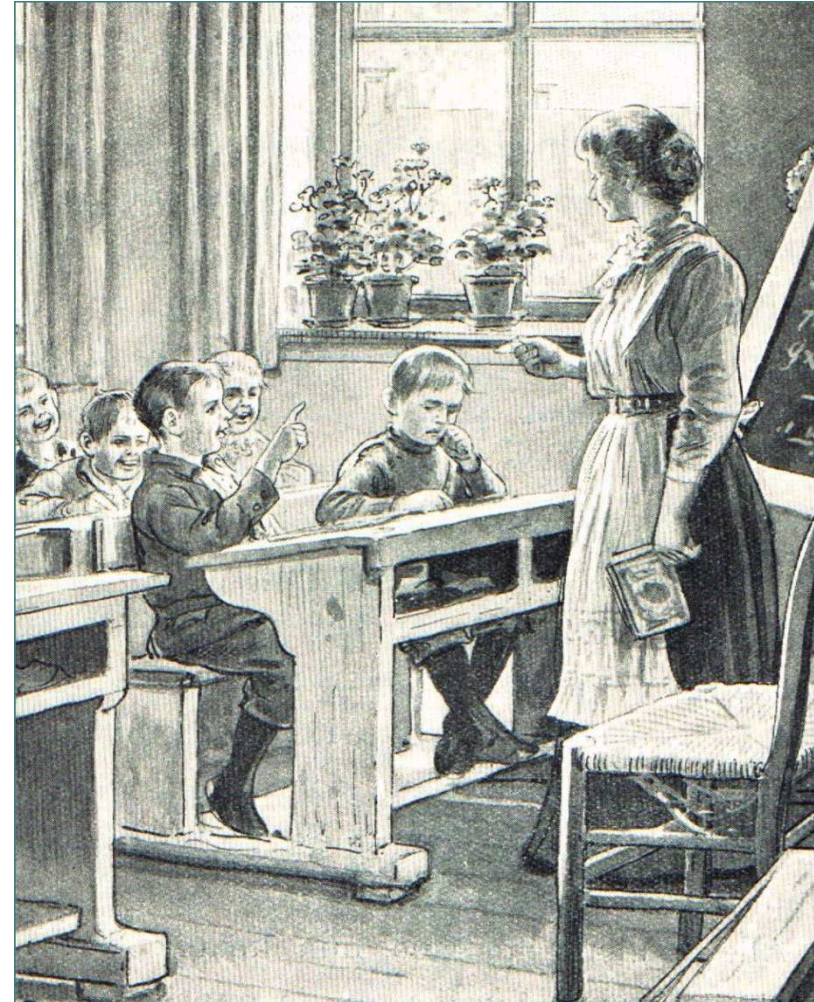
‘negatief onderzoek’:

hoe ontstaan
gedragsstoornissen?

Emotionele en gedragsproblemen

- Situatief (waar)
- Relationeel (met wie)
- Relatief (25-50-25)
- Fluctuerend (dan wel, dan niet)

Kwalitatieve studie: 'leerlingtypen'

1. Dwars, dwingend, onrustig, brutaal
2. Agressief, dominant, niet sociaal, niet eerlijk, regels schendend
3. Druk, ongeconcentreerd, overbeweeglijk, impulsief
4. Wisselende buien, onvoorspelbaar, explosief, angstig, snel beledigd
5. Weinig motivatie, slechte werkhouding, zwak presterend
6. Moeilijk contact, niet communicatief, eenzijdig gericht
7. Stil, gesloten, weinig aansluiting, angstig, passief, somber
8. Onzeker, weinig zelfvertrouwen, faalangstig, dwangmatig.

Stress-reacties leraren

- Verstoring van onderwijssituatie
- Verlies van lesplezier
- Twijfel aan eigen functioneren
- Frustratie in omgang met ouders

Verantwoordelijkheidsbeleving

- Hoe ver kan ik gaan bij de aanpak van gedragsproblemen? Wat kan redelijkerwijs van mij worden verwacht, gezien de belangen van de andere kinderen in mijn groep en mijn eigen werkplezier?
- Hoe kan ik gedragsmoeilijke kinderen adequaat helpen in een grote groep zonder deskundige assistentie?

Verantwoordelijkheidsbeleving

- Wat is mijn rol ten aanzien van die leerlingen in relatie tot die van leidinggevenden, interne en externe deskundigen?
- In welke mate en op welke manier kan ik samenwerken met de ouders van deze kinderen?

Goed onderwijs: de beste preventie

Middel om het onderwijs doelgericht en effectief af te stemmen op de verschillende onderwijsbehoeften van alle leerlingen door het creëren van een uitdagende en kwalitatief goede leeromgeving'

Basishouding leerkracht

- ✓ Wees een rolmodel
- ✓ Wees duidelijk over je rol
- ✓ Wees positief en heb hoge verwachtingen
- ✓ Wees geduldig, beslist en consequent
- ✓ Werk constructief samen met ouders
- ✓ (H)erken je eigen aandeel in relaties met leerlingen
- ✓ Vraag om feedback en experimenteer

Instructie en begeleiding

- ✓ Kwalitatief goede instructie
- ✓ Kennis van leerlijnen
- ✓ Gerichte feedback
- ✓ Kwaliteit methoden en materialen
- ✓ Uitbreiding leertijd
- ✓ Vroegtijdig signaleren en doelgericht werken

Goed omgaan met verschillen

Wat weten we uit literatuur en good practice?

1. Van remediëring naar preventie en van afwachten naar snel aanpakken
2. Centraal stellen van de instructie en begeleiding door de groepsleerkracht
3. Belang van heterogeen groeperen
4. Afstemming tussen groeps- en schoolniveau

Klassenmanagement

- Alertheid, orkestratie en flexibiliteit
- Timen en faseren
- Optimale en effectieve leertijd alle leerlingen
- Goed gebruik van ruimte en materiaal

Samenhang school en groep

- Goed pedagogisch klimaat
- Prioriteiten stellen
- Nastreven van duidelijke doelen
- Goed samengesteld curriculum
- Organisatorische consequenties van uitbreiden instructie- en leertijd
- Integrale kwaliteitszorg

Reflectie op eigen curriculum

Wat zit al in ons curriculum?

Waarvoor zouden we nog meer aandacht kunnen besteden?

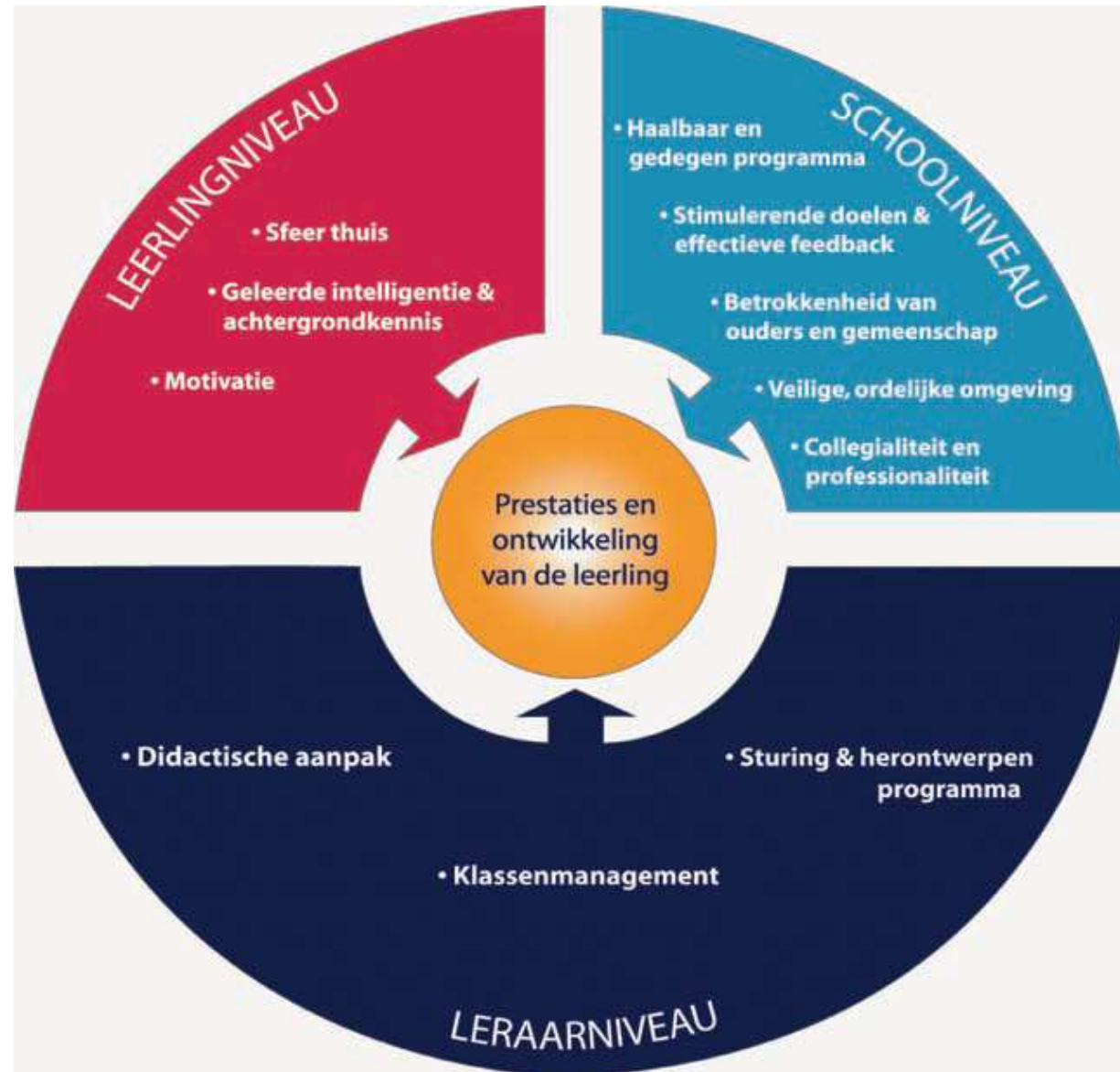
Hoe zou dat het beste kunnen?

Maak een plan van aanpak.

Marzano

Marzano: pedagogisch handelen en klassenmanagement

1. Regels en routines
2. Omgaan met verstorend gedrag
3. Relatie tussen leraar en leerlingen
4. Mentale houding van de leraar

De leraar centraal

- Volgens Marzano heeft de leraar een invloed van 80% op de totale ontwikkeling van de leerlingen.
- “ De ideale leraar lacht al voor de Kerst ”
(relationeel appél.)
- Attitude belangrijker dan interventies.
- Competenties ; zelfvertrouwen en vertrouwen in de leerlingen

Traditionele leerkrachten:

- `Ik ben mijn functie`. (identificatie)
- `De vijand zit buiten`. (externe schuldigen)
- `Ik zal dat varkentje wel even wassen`.
(beslissen zonder de tijd nemen om na te denken)
- `Ik fixeer me op incidenten`.
(gebeurtenissen van alledag domineren de agenda)

Wat werkt bij het handhaven van de discipline op school en in de klas?

- Het vermogen van de school om interventies toe te passen en vol te houden
- Duidelijk overbrengen van gedragsnormen
- Positief gestelde schoolregels
- Consequent wijzen op wat goed gedrag is
- Positieve bekrachtiging van goed gedrag
- Uitgebreide lesprogramma's in sociale vaardigheden
- Goede balans tussen steunen en sturen
- Plannen om goed gedrag te bevorderen, gebaseerd op een gedragsfunctieanalyse
- Beloningen voor goed gedrag van de groep

Rapport onderwijsraad - februari 2010

Aanbeveling 1: Nuchtere houding tegenover identificatie van steeds nieuwe stoornissen.

Neem als uitgangspunt dat gedrag veranderbaar is en dat kinderen geholpen kunnen worden hier zelf verantwoordelijkheid voor te nemen.

Werk preventief aan gestructureerde en stabiele omgevingen.

Aanbeveling 2. Steun scholen bij het ontwikkelen van een schoolomgeving waaraan leerlingen met gedragsproblemen houvast hebben.

Werken aan visie en structuur op schoolniveau

- *Werk vanuit collectieve (opvoed)kracht*
- *Gelaagde zorgstructuur*
- *Zorgcomponent van het onderwijszorgcontinuüm*
- *Draagvlak scholen vergroten*

Werken aan visie en structuur op klas- en groepsniveau

- Zorg in het primair proces*
- Kennis en vaardigheden rond probleemgedrag*
- Leerlingen helpen elkaar*
- Signalering ... maar geen diagnose stellen*
- School: leraren verdienen begeleiding*
- Steun leraren met zorgstructuur en samenwerkingsrelaties*

Aanbeveling 3. Breng de actoren rond de school zo in stelling dat zij scholen verder ondersteunen in het omgaan met gedragsproblemen

Ouderverantwoordelijkheid activeren

Relaties met externe voorzieningen

- *Waar ligt de grens van wat een school kan?*
- *Zorgadviesteam als filiaal van het centrum voor jeugd en gezin*
- *Betere profilering speciaal onderwijs (als hulpscholen)*
- *Jeugdzorg: toe naar één verantwoordelijke per jongere (SER)*
- *Lerarenopleidingen: gedragsproblemen onderdeel verplicht curriculum*

Steun scholen bij het ontwikkelen van een schoolomgeving waaraan leerlingen met gedragsproblemen houvast hebben.

Werken aan visie en structuur op schoolniveau

Werken aan visie en structuur op klas- en groepsniveau

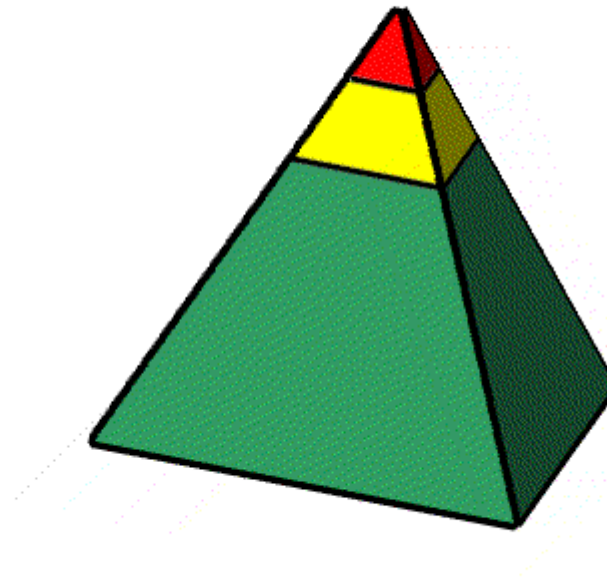

Positive Behavior Support (PBS)

- Schoolbreed model van aandacht voor gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling;
- Duidelijkheid bieden over wat wenselijke gedrag is door:
  - basisregels opstellen met leerlingen, ouders en leerkrachten, deze zijn zichtbaar en gelden voor iedereen en de hele school, uitgewerkt voor de verschillende bouwen, schooltypen, ruimtes en gelegenheden.
  - monitoren en belonen van positief gedrag
  - onderzoek naar kennis en beheersing van sociale en sociaal-cognitieve vaardigheden (data-gestuurd)

Positive Behavior Support (PBS)

Three Tiered Model

ACADEMIC SYSTEMS

INTENSE, INDIVIDUAL INTERVENTIONS

Individual students
Assessment based
High intensity procedures

TARGETED, GROUP INTERVENTIONS

At-risk students
High efficiency
Rapid response

UNIVERSAL INTERVENTIONS

All subjects
All students
Preventive
Proactive

BEHAVIORAL SYSTEMS

INTENSE, INDIVIDUAL INTERVENTIONS

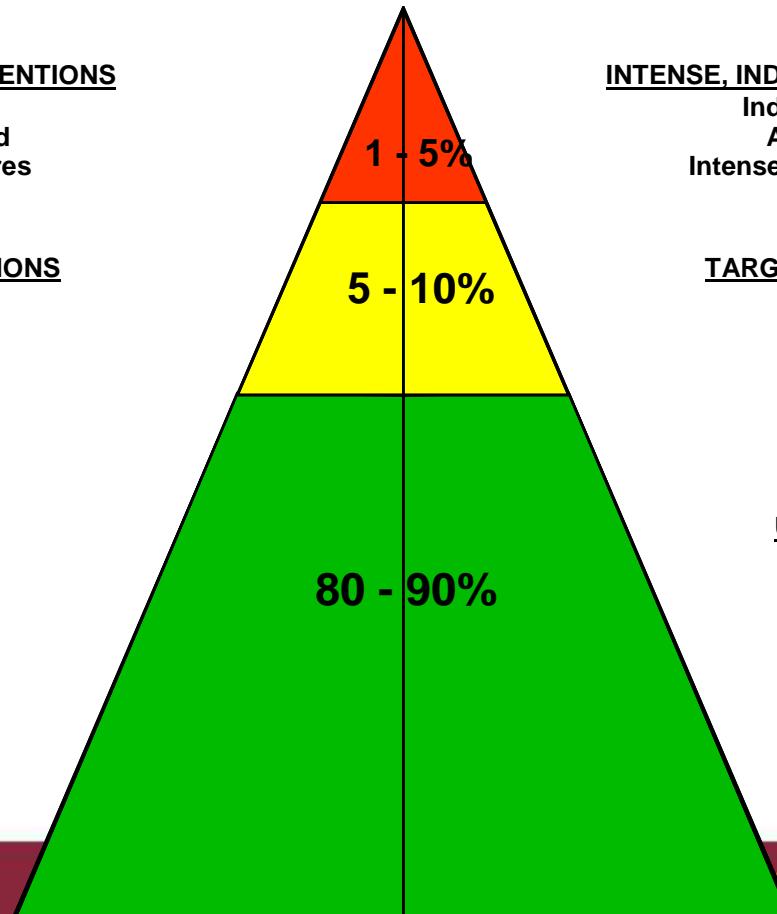
Individual students
Assessment based
Intense, durable procedures

TARGETED, GROUP INTERVENTIONS

At-risk students
High efficiency
Rapid response

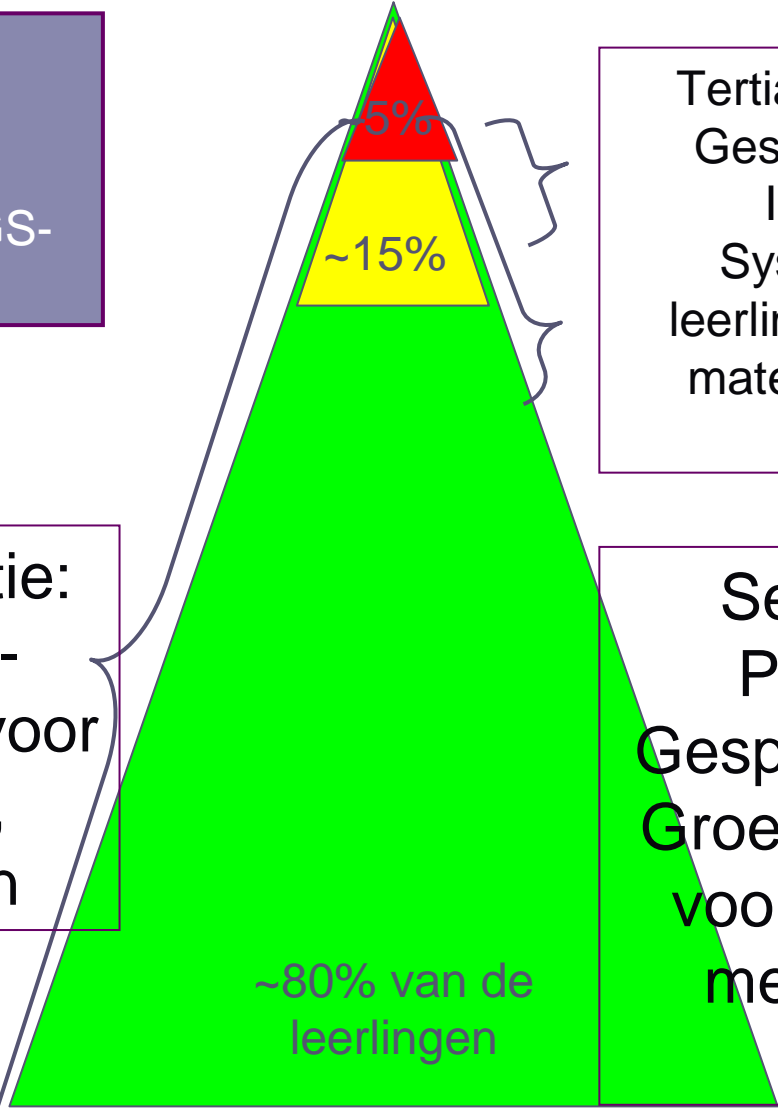
UNIVERSAL INTERVENTIONS

All settings
All students
Preventive
Proactive

CONTINUUM OF
SCHOOL-BREED
INSTRUCTIE &
POSITIEVE GEDRAGS-
ONDERSTEUNING

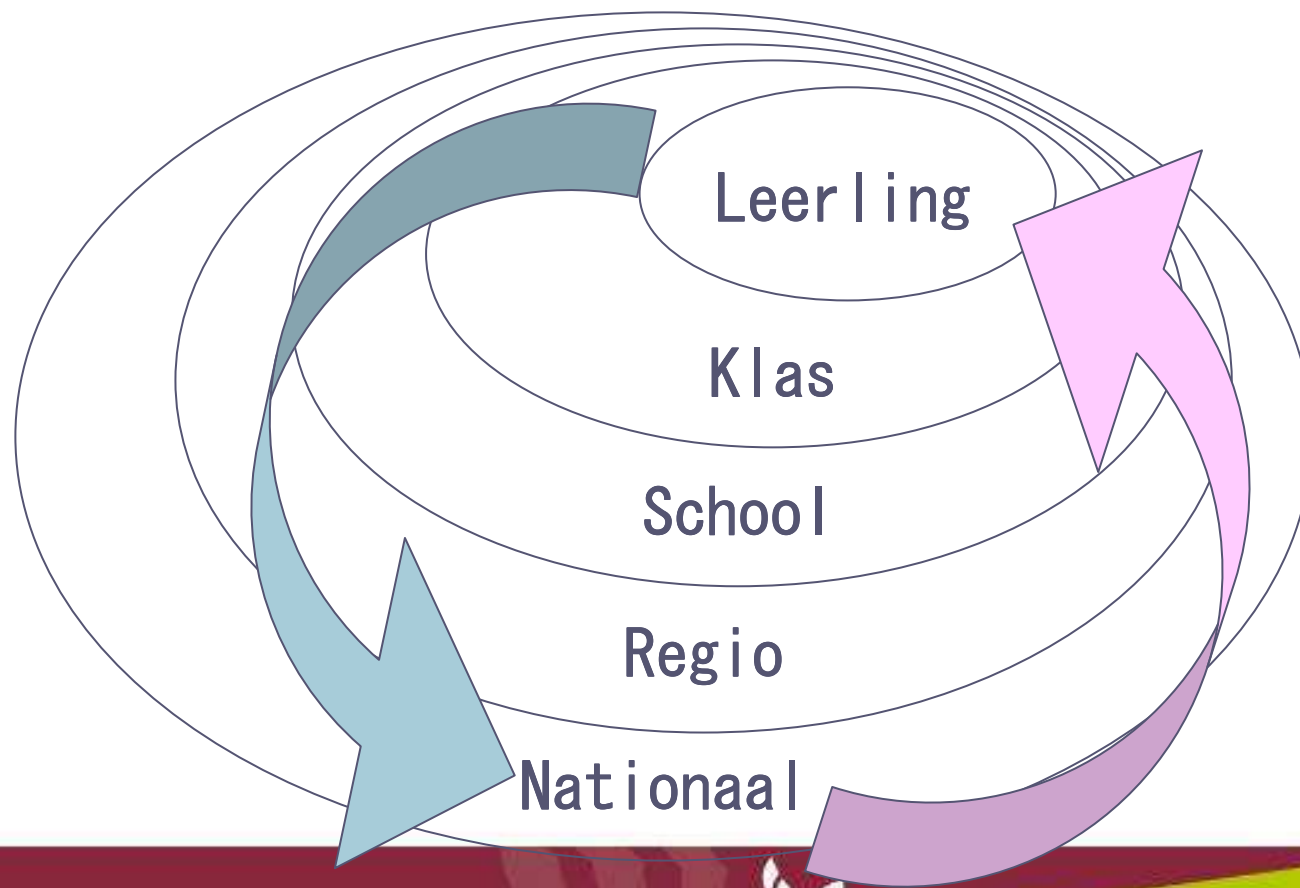
Primaire Preventie:
School-/klasse-
brede systemen voor
alle leerlingen,
staf & settings

Tertiaire Preventie:
Gespecialiseerde
Individuele
Systemen voor
leerlingen met hoge
mate van risicovol
gedrag

Secondaire
Preventie:
Gespecialiseerde
Groepssystemen
voor leerlingen
met risicovol
gedrag

Implementatie niveau's

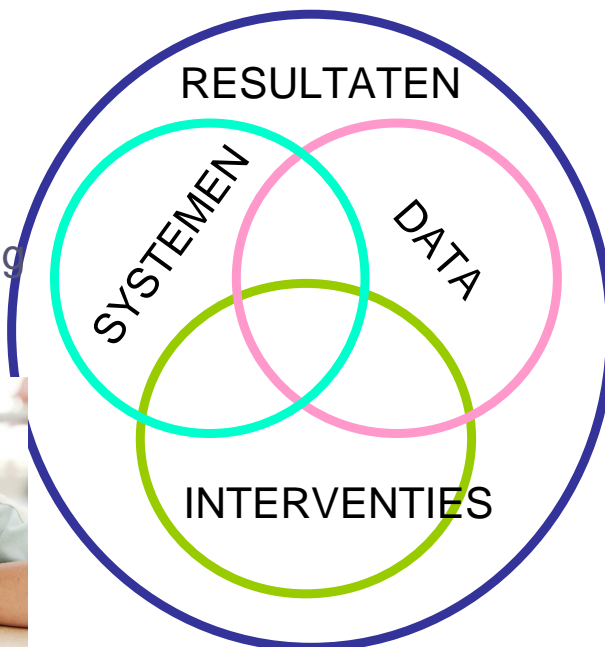
Samenhang

Ondersteuning
personeels-
gedrag

Sociale Vaardigheden
& Leerresultaten

Ondersteuning
besluitvorming

Ondersteuning
leerlinggedrag

Wat is er nodig?

In de eerste plaats: **Data**

- Welke programma's en methodes zijn er al?
- Wat is het probleemgedrag?
- Hoeveel leerlingen zijn erbij betrokken?
- Omschrijven leerlingen en personeel de school als veilig?
- Is er een positief schoolklimaat gericht op leren?
- Zijn er duidelijke en alom bekende verwachtingen ten aanzien van gedrag?
- Wat laten tevredenheidsonderzoeken en zelfevaluaties zien?

Wat is er nodig?

In de tweede plaats: **Systemen**

(ondersteunend aan personeelsgedrag)

- Een representatief team
- Betrokkenheid personeel
- Actieve administratieve ondersteuning
- Communicatiesystemen
- Een school-breed implementatieplan
- Ondersteunende bronnen
- Betrokkenheid wordt commitment

Wat is er nodig?

In de derde plaats: **Interventies**

(ondersteunend aan leerlinggedrag)

- Enthousiaste teambetrokkenheid - ALLEMAAL
- Verwachtingen teambreed getraind (sova, Leefstijl, etc.)
- Consistente bewustwording
- Consistent aanspreekgedrag
- Op data gebaseerde besluitvorming
- Monitoring en bijstelling

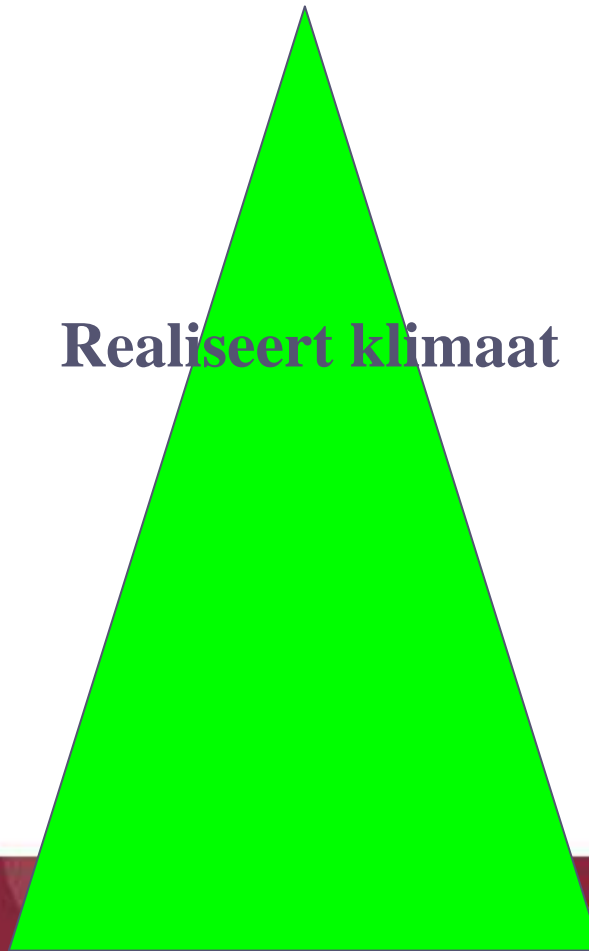

Begin met **schoolbrede systemen**

Zorgt voor
structuur

Realiseert klimaat

Verkleint de tip

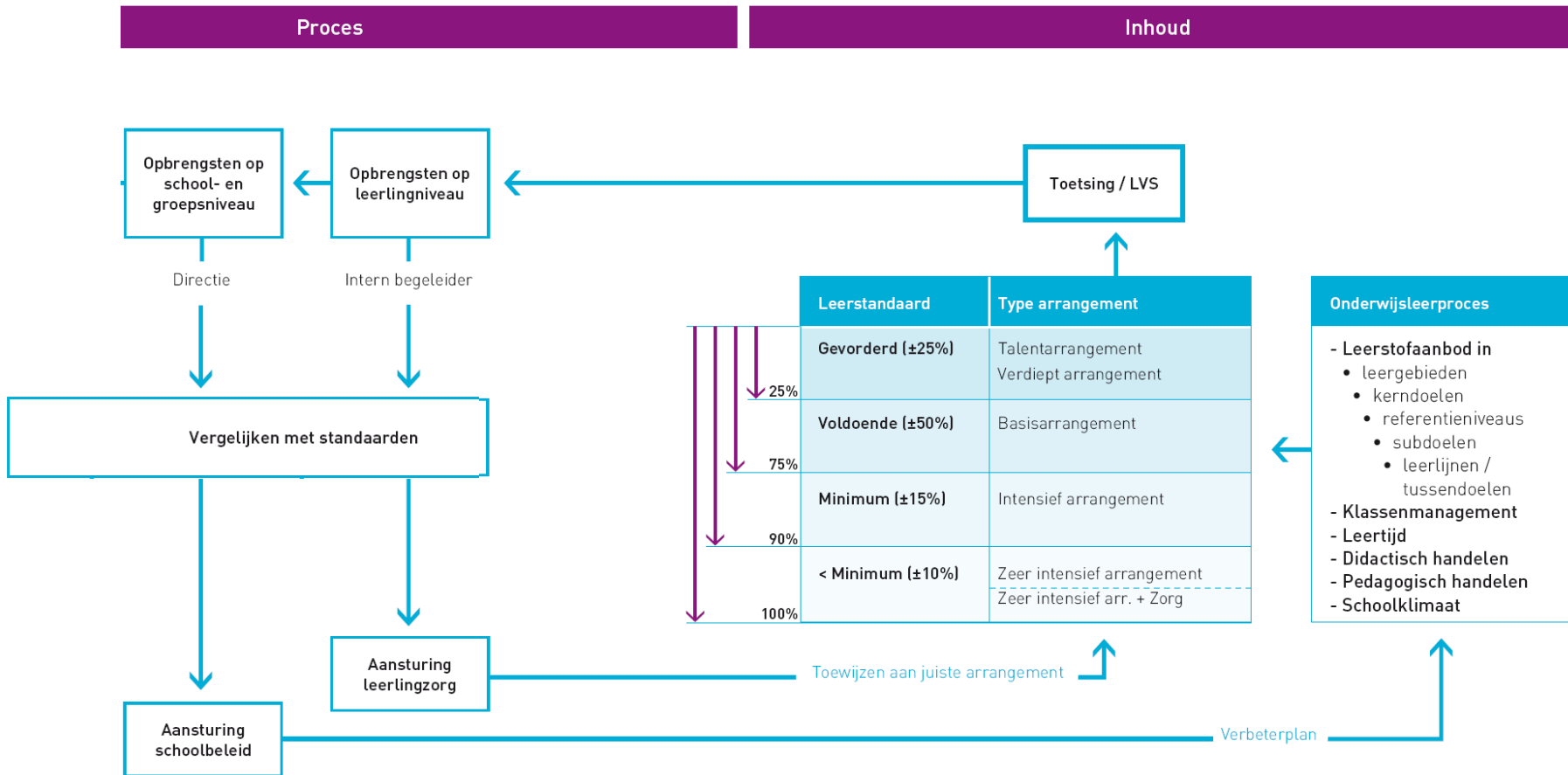

Positief Gedrag en Opbrengts Gericht Werken

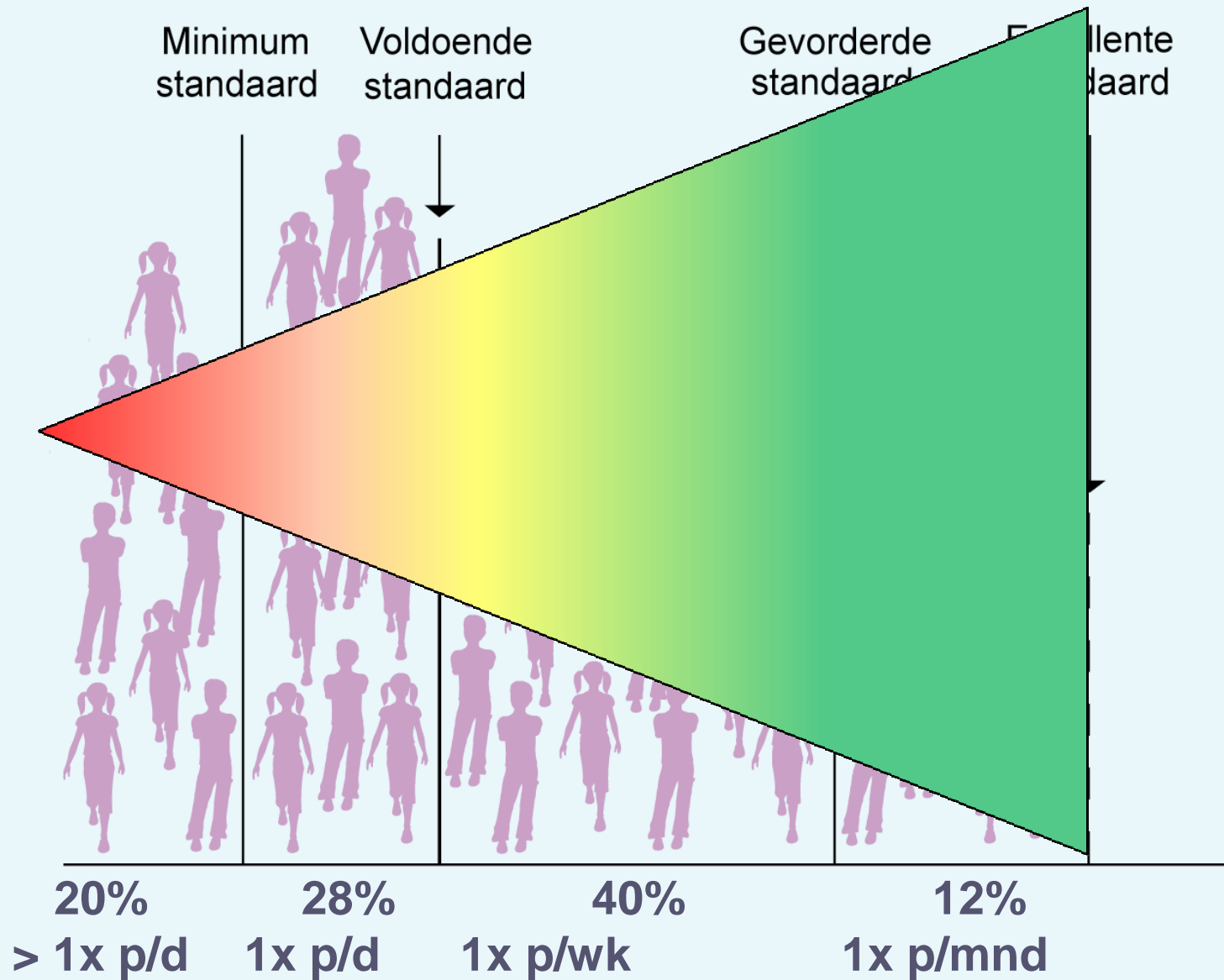
- Behavior support vs Academic support
  - Referentieniveau's
  - Standaarden
  - Leerarrangementen
  - Kerndoelen
  - Leerlijnen
  - Ontwikkelingsperspectief (OPP)
  - Onderwijsleerproces (OLP)

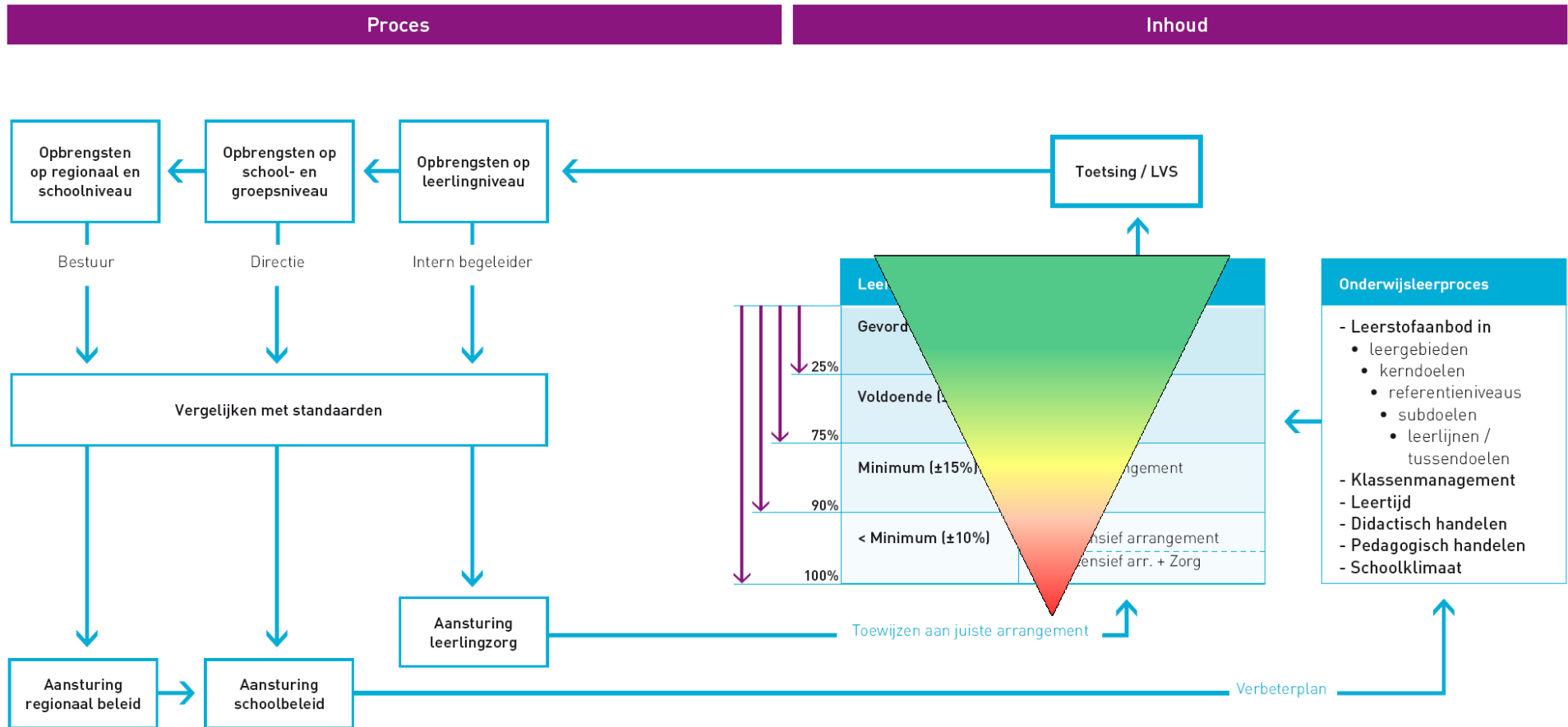
CED - onderwijscontinuüm

Gedrag: hoe vaak is een leerling betrokken bij een conflict?

Cyclus: Zorg op bovenschoolsniveau

Groene level

- De waarden staan centraal die gekozen zijn door het schoolteam: bijv. veiligheid, trots, respect
- Aanleren van de waarden: door een lessenserie te ontwikkelen door het schooljaar en de school heen (bijv ook gebruiken: Leefstijl, PAD, Kanjertraining, Taakspel. Kinderen en hun sociale talenten etc.)
- In te zetten in alle situaties die de school en de context kan bieden: klas, gang, aula, schoolplein, trappen
- Iedereen kan vanaf hetzelfde moment in dezelfde situatie anderen aanspreken: ook kinderen spreken elkaar aan

Gele level

- Begeleiding risico-leerlingen is preventief:
- Voortbouwend op aan te leren waardes in de school
- Programmatisch, niet student-specifiek (meer doelgericht)
- Tijdelijk van aard (6 weken tot 3 maanden)
- Vb Check-In Check-Out procedure

Rode level

- Nog steeds preventief: voortbouwend op aan te leren waarden
- Inzet van preventieve gedragsmodificerende technieken: vooral richten op de antecedente kant van gedrag: voorkomen is beter dan genezen
- Wrap around: relevante betrokkenen stemmen af op elkaar

Het gebruik van data

- Leerlinggedrag wordt gemonitord: schoolbrede registratie van gedrag
- Team krijgt zeer regelmatig feedback op resultaten
- Teamleden krijgen ondersteuning a.h.v. data
- De piramide wordt schoolspecifiek ingevuld: <80% groen : extra inzet van team op gedrag van iedereen

Consequent in gedragsaanpak

- We spreken verwacht gedrag uit: positief geformuleerde regels: loop rustig op de gang, houd rechts...
- We geven expliciet instructie aan kinderen; voordoen, oefenen met elkaar (samenwerkend leren), maar ook toetsen: is het geleerd?!
- We waarderen gewenst gedrag: kinderen/groepen in het zonnetje zetten
- Er is ook beleid op incidenten; iedereen reageert op probleemgedrag met dezelfde acties

Erkenning van de school als eenheid in een regionale context

- De school is de eenheid waarbinnen men passend met gedrag omgaat
- Elke school in een regio heeft zijn eigen zelfgekozen waarden
- Elke school heeft zijn eigen implementatietraject
- Afstemming/ samenwerking in de regio moet: breng en houdt uw piramide in evenwicht (streef naar >80% groen). Wordt geen school voor kinderen met gedragsvraagstukken

DAAR STA DE DAN
MET DE GOEDE GEORAG

KPC Groep

Wat vraagt dat van mij? begeleidersrollen

- De voorlichter
- De deskundige
- De participant
- De ontwikkelingsgerichte begeleider
- De bemiddelaar, vertrouwenspersoon, praatpaal

Samenhang en gelaagdheid

En wat betekent dat nu voor mij...

- Wordt de IB-er de ***PK-manager*** (*piekee-menetjur*)?
- Is de AB-er ***Rudolf the RedTip-specialist***?
- In ieder geval zijn beiden werkzaam in

de firma Handel in H(o)op(en) Goed Gedrag

En als werkelijk niets meer helpt ...

[Banned Commercial - Condoms.avi](#)

KPC Groep

Dank u voor uw aandacht,

en dat u zich goed heeft weten te gedragen!

Meer informatie:

m.vdlaar@kpcgroep.nl

www.kpcgroep.nl

KPC Groep